

LA INVITACIÓ A LA LECTURA

... refia't d'aquells a qui agrada llegir, refia't d'aquells que porten sempre a sobre un llibre de poesies. Mira't amb malfiança a aquells que et diuen que no tenen temps, que la literatura és una cosa bonica, que quan ets jove pots llegir, però després... menteixen, tant se'ls en dóna. Menteixen sabent que menteixen.

ROBERTO COTRONEO

La lectura és una de les preocupacions històriques dels mestres. No hi ha claustre, reunió o conversa en que la constant inquietud sobre els progressos dels alumnes en aquest àmbit sigui motiu de debat i de lamentacions múltiples.

A l'escola es dediquen un munt d'esforços personals i materials a atenuar les mancances que sovint es generen per la falta de comprensió lectora, la pobresa del llenguatge oral i escrit o la ineficàcia de certs mètodes d'aprenentatge. Hores i hores dedicades a l'ortografia, els dictats o els resums, amb uns resultats exigus, desesperants.

Els mestres i les mestres som professionals que mirem d'estar al dia, ens preocupem a trobar el millor mètode de lectoescriptura, a programar reforços de tota mena, fitxes de comprensió, jocs de llenguatge i quaderns. Fem cursets, llegim les revistes especialitzades i ens dediquem en cos i ànima, però, tot i així, sembla que no ens en sortim. L'encaparrament ens porta a plantejar-nos solucions fàcils del tipus "els nens d'avui en dia estan poc motivats", "veuen massa la tele i no llegeixen", "no estan atents a classe", "estan a la lectura mecànica i ja maduraran".

Si preguntem a qualsevol mestre pel mètode de lectoescriptura que empren a la seva escola, la resposta serà similar, si fa no fa. No hi ha un mètode definitiu, únic. Els mestres i les mestres, especialment a educació infantil i al cicle inicial de primària saben que segons l'etapa i el moment, cal tenir presents les orientacions montessorianes, les instruccions decrolyanes o les indicacions freinetianes pel que fa al "text lliure". Aquests tres pedagogs ens donen la possibilitat d'avançar i molt en allò que anomenem la mecànica i la comprensió lectora. Però no n'hi ha prou, cal que ens fem la pregunta correcta. Més que demanar-nos "quin és el millor mètode?" "com puc ensenyar a llegir els meus alumnes?", la qüestió és anterior: Què és el llenguatge?, què és parlar? què és llegir? què és escriure?.

El llenguatge - ho diu Chomsky - és una dotació i una capacitat que tenim. En el nostre cervell es produeixen uns mecanismes que ens permeten fer representacions simbòliques i generar normes. Hi ha un llenguatge natural, un primer llenguatge que serveix per a comunicar-nos, per transmetre les idees, els pensaments. És el llenguatge oral. Hi ha, també, un segon codi que és la lectura.

Cal conèixer el procés que segueix el cervell per:

- ✓ arribar a adquirir el llenguatge oral i escrit, en una primera etapa que abasta fins als vuit anys aproximadament
- ✓ desenvolupar la lectura i la escriptura, entre els vuit anys i la pubertat, i
- ✓ configurar els sistemes propis de lectura i escriptura, des de la pubertat fins a l'edat adulta.

Si som capaços d'entendre el funcionament neurolingüístic i psicolingüístic de l'adquisició de la lectura i la escriptura, podrem, naturalment, preparar el camí, *facilitar* els aprenentatges dels nostres alumnes. Cal saber el bagatge amb que arriben els alumnes a l'escola i cal saber els lligams socials i personals afectius, imitatius i de reciprocitat que intervenen en el procés. Tant sí com no, a les escoles hem d'ensenyar a llegir.

La primera pregunta oberta que es planteja és: **"llegir, per a què?"**. Els beneficis que ens proporciona la lectura són múltiples i prou evidents. Si féssim un llistat dels diferents profits que en podem treure del fet lector obtindríem, sens dubte, respostes diverses:

- ✓ Algunes farien incidència en aspectes de creixement personal: la lectura dóna accés al saber, afavoreix el coneixement de la nostra llengua, ens enriqueix el vocabulari, ens dóna la possibilitat de criticar, de pensar, eixampla els horitzons.
- ✓ Hi hauria respostes més pragmàtiques i utilitàries: La lectura ens serveix per buscar el nom d'un carrer, per saber el número de telèfon del senyor ics, per entendre un formulari, per llegir el diari, per saber què diu el prospecte d'una medicació.
- ✓ Finalment apareixerien els aspectes lúdics: La lectura ens proporciona plaer, ens distreu.

Però hi hauria una quarta raó: La lectura ens posa davant d'un enigma, d'una endevinalla. Del que en realitat es tracta és de emplenar un buit. La lectura entra com entra l'aire als pulmons. L'aire no entra i prou, no. L'aire entra perquè als pulmons hi ha un buit i aquest buit empeny l'aire a entrar. És aquest buit que s'ha d'omplir, és així com respira la lectura. Hi ha un buit que s'ha d'omplir i només es pot omplir llegint. Si no hi ha la necessitat de conèixer, de resoldre els enigmes, de poc servirà que a casa o a l'escola tractem d'empènyer les lectures cap endins.

A les escoles, repetim, hem d'ensenyar a llegir. Lectura com accés al coneixement, al saber, a la informació. És la nostra feina i cal que la fem bé.

Aquesta part important de la vida escolar necessita, a més, una implicació personal directa, una complicitat, una proximitat. A la nostra escola anomenem el programa amb les paraules "programa d'invitació a la lectura" i és en la paraula "invitació" on posem més èmfasi. Invitar vol dir fer partícip a algú d'allò que t'agrada. Invitar un amic al cinema pressuposa que anirem junts, invitar a berenar indica que conversarem un cafè plegats, invitar a llegir vol dir ser còmplices d'un viatge meravellós. En Kepa Osoro ho defineix molt bé quan parla de lectura compartida. A l'escola practiquem la *Pedagogia dels sentiments*, i la nostra invitació, per tal que sigui possible, necessita d'un mestre o d'una mestra capaç d'emocionar-se amb les lectures, que tingui interès per conèixer. És la única manera, la lectura de prop, de distàncies curtes. És el goig de llegir llibres que ens ajudin a trobar respostes, a resoldre enigmes, llibres que ens permetin l'oportunitat d'explorar nous camins, de resseguir els noms de cada cosa, de créixer, de transformar-nos... llibres amb tots els seus suggeriments. Cal estar molt a prop dels infants, dels llibres. Hem de ser capaços d'encomanar el goig per la lectura.

El fet lector no es viu de la mateixa manera pels infants, pels mestres o pels pares. Els pares i les mares cal tenir-los informats perquè sovint estan desconcertats. És important que sàpiguem com evolucionen els seus fills, que coneguin que hi ha moments que poden semblar retrocessos però que en realitat són reordenacions del seu pensament, que estiguin tranquil i no comparin el seu nen amb el cosí que "és més petit i ja llegeix el seu nom i el dels germans", que entre la pressió i la passió s'aliïn amb aquesta darrera.

- *Ai, senyoreta - diu una mare - vostè sí que sap! No fa dos mesos que ha començat el curs i el meu nen ja llegeix. Jo que em pensava que no n'aprendria mai. Vostè sí que ho fa bé.*
- *Miri, senyora. El seu fill fa temps que va començar a llegir. No és d'ara. Ha passat per moltes fases, per moltes etapes. Abans de venir a l'escola feia una lectura perceptiva, mirava un conte, veia un gos i deia "gos". Després, als quatre anys, va fer una lectura combinatòria de descoberta dels significats, ara està en una fase de lectura alfabètica i més endavant entrarà en una etapa de lectura universal. Tindrà vuit anys i seguirà aprenent. De fet, jo encara estic aprenent a llegir i el que hem de fer amb el seu fill és seguir estimulant el seu desig de llegir, que trobi plaer, que no perdi l'interès. La lectura serveix per a tot i és per a sempre. Els pares tenen molt a dir i molt a fer, també.*

I la mare se'n va tranquil·la, convençuda que a l'escola el seu fill és en bones mans, que aprendrà a llegir i que serà feliç. Ah! sort que la lectura conserva encara el seu pes, la seva càrrega positiva.

Els nens i les nenes són uns altres actors. N'hi ha de moltes menes, amb interessos variables i diversos, amb possibilitats i medis també diferents.

N'hi ha que viuen el fet lector d'una forma natural. Són nois que tenen llibres a casa, que veuen el pare o la mare llegint el diari o una novel·la i per a ells és normal entrar en la lectura, en el món dels adults. A aquests infants no els costarà, en principi, enganxar-se a la lectura.

D'altres viuen envoltats d'un ambient poc lector, amb molt pocs llibres a casa i sense models als quals imitar. A alguns d'aquest nois i noies els costa molt més entrar en el joc, en l'aventura, no ho veuen com un fet habitual, quotidià.

Hi ha, naturalment, moltes altres tipologies d'alumnes. Els que tenen dificultats diverses, els que no volen créixer, etc.

Finalment, estem els mestres i les mestres. Cadascú amb les nostres possibilitats, amb els nostres interessos. Hi ha qui encara creu que la lectura col·lectiva és vàlida. I dedica hores i hores, sessions setmanals a fer llegir el mateix capítol del mateix llibre a tota la classe, amb escassos resultats. A aquest mestre li costa d'entendre que tots els infants són diferents, li costa imaginar un altra manera d'apropar-se a la lectura. Està convençut que aquest mètode li ha funcionat i encara li funciona i així, any rera any s'entesta a fer llegir el mateix llibre, sense tenir present que ni tan sols els grups són iguals.

Hi ha, en canvi, mestres que potencien la biblioteca d'aula, que la forneixen amb materials de la biblioteca general d'escola i que dediquen estones cada dia a fer lectura silenciosa, a comentar els llibres, a conèixer el nom de l'autor, a imaginar com deu ser. Són mestres que treballen a partir dels interessos dels seus alumnes. Alguns s'inventen estratègies meravelloses amb pocs recursos i són capaços d'avançar moltíssim. És clar, que aquesta manera de fer requereix més dedicació, més implicació emocional i més hores de preparació. Però l'esforç sol ser recompensat.

Del que es tracta és de suscitar el desig de llegir, de trobar plaer en la lectura, de desvetllar l'interès pels llibres.

Un element clau per assolir aquests objectius és el bon funcionament d'una **Biblioteca General d'Escola** i de les diferents Biblioteques d'Aula. Els esforços dels Claustres haurien d'anar en aquesta direcció. El model de biblioteca pública no serveix, no es pot extrapolar a la realitat escolar. Les aportacions de la biblioteconomia s'han de tenir presents, naturalment, perquè són imprescindibles en l'organització i el tractament dels fons, en les tècniques de difusió, en la concepció dels espais, etc. però les decisions pedagògiques pel que fa al funcionament de la biblioteca escolar han de sustentar-se en uns altres supòsits.

En aquest sentit, els Claustres haurien de desenvolupar projectes de biblioteca que convertissin aquest espai en un dels eixos pedagògics del centre, en un lloc de trobada cultural i recreativa, en un punt d'ampliació dels coneixements autònoms dels infants.

Estem vivint en un país tecnològicament avançat, plural, democràtic, en el qual la cultura, la formació i la informació són fonamentals per al creixement i la integració dels alumnes. La Biblioteca Escolar, tot i que ha d'estar dotada de tecnologia, ha de donar resposta a una visió més àmplia, humanista, crítica fins i tot, de la societat.

Un funcionament adequat de la Biblioteca Escolar incideix i ajuda positivament, a adquirir les competències bàsiques per part de l'alumnat en els diferents nivells educatius, especialment en les àrees de llengua i de coneixement del medi social, però també, en menor proporció a les àrees de matemàtiques, medi natural, educació artística i musical i educació visual i plàstica.

Molts dels continguts i objectius didàctics del segon i tercer nivell de concreció tenen a veure amb el desenvolupament del gust per la lectura, la recerca i el tractament de la informació i el coneixement de la biblioteca.

La Biblioteca Escolar possibilita, de manera global, el treball en l'educació en valors i la convivència perquè permet la democratització dels mitjans i dels materials d'aprenentatge, els quals posa a disposició de tots els seus usuaris. La Biblioteca Escolar, a més, és compensadora de les desigualtats perquè proporciona els recursos de què disposa als alumnes i a les famílies amb menys capacitat cultural i econòmica. Tal com apunta Javier Pérez Iglesias *"les biblioteques com a institucions flexibles i adaptades a les necessitats de la seva comunitat, esdevenen part activa per a la construcció d'una societat cívica. El fet que siguin llocs oberts a tot el món i que es pugui entrar sense haver de demanar permís, les converteix en llocs ideals per a la socialització"*.

La Biblioteca Escolar és un espai de convivència perquè pot oferir un ambient relaxat, de reflexió i d'aprenentatge. És un bon lloc per practicar la cooperació, un lloc on els infants comparteixen treballs, temps, esforços i lectures. La Biblioteca Escolar conté molts materials que ajuden a la reflexió. Contes, escrits que ajuden a pensar, reflexionar, a créixer, a estimar el món que ens envolta, a comprendre les persones, a saber de la diversitat.

Hem encetat un nou mil·lenni i una revolució tecnològica que no s'atura i permet que la informació viatgi més de pressa. Estem interconnectats, sí, però les desigualtats socials persisteixen i hem de trobar els mitjans per trencar les barreres de pobresa, d'acostar el nord al sud, de lluitar contra les diferències. Tenim mitjans per fer la vida millor, tenim capacitat per construir hospitals, tenim escoles, parcs públics, transports per a tothom, aigua potable, aire pur, parcs. Hem de tenir mitjans per dissenyar i per dotar a les escoles de bones biblioteques.

Totes les biblioteques (les Municipals, les de la Diputació, les Escolars) són necessàries, són una part activa en la construcció de la societat, són llocs privilegiats per a la socialització, estan obertes a tothom, són espais on els infants hi poden trobar llibres, uns llibres que activaran la seva ment, la seva imaginació i la seva creació.

A la biblioteca els infants poden trobar autoestima, comprensió, seguretat i atenció. Allà es poden escoltar històries, fullejar llibres, llegir tranquil·lament, cultivar la llibertat de pensament.

Les biblioteques són un dret elemental, fonamental, dels infants.